

Računovodstveno sagledavanje specifičnosti poslovnog spajanja i konsolidacije financijskih izvještaja

Prajz, Tamara

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:752586>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

TAMARA PRAJZ

**RAČUNOVODSTVENO SAGLEDAVANJE SPECIFIČNOSTI POSLOVNOG
SPAJANJA I KONSOLIDACIJE FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA**

Završni rad

Pula, 2014.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

TAMARA PRAJZ

**RAČUNOVODSTVENO SAGLEDAVANJE SPECIFIČNOSTI POSLOVNOG
SPAJANJA I KONSOLIDACIJE FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA**

Završni rad

JMBAG: 0145019990, izvanredni student

Studijski smjer: Financije, računovodstvo i revizija

Predmet: Financijsko računovodstvo

**Mentor: prof.dr.sc. Alfio Barbieri
doc.dr.sc. Ksenija Černe**

Pula, rujan 2014.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Tamara Prajz, kandidat za prvostupnika ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 28. 08. 2014.

Student:

SADRŽAJ:

1. Uvod	1
2. Poslovna spajanja	2
2.1. Vrste poslovnih spajanja	3
2.2. Računovodstveni tretman poslovnih spajanja	6
2.3. Porezna motrišta poslovnih spajanja	8
2.4. Poslovna spajanja u Hrvatskoj	9
3. Računovodstvene metode poslovnih spajanja	9
3.1. Metoda stjecanja	9
3.2. Metoda udruživanja interesa	10
3.3. Vrednovanje ciljnih poduzeća	11
3.4. Goodwill kao posljedica poslovnih spajanja	12
4. Konsolidacija financijskih izvještaja i obveznici konsolidacije	15
4.1. Pojedinačni financijski izvještaji	16
4.2. Konsolidirani financijski izvještaji	16
4.3. Obveznici konsolidacije financijskih izvještaja	17
4.4. Teorije konsolidacije	21
4.5. Načela konsolidacije	22
5. Postupak konsolidacije	23
5.1. Utjecaj računovodstvenih metoda poslovnih spajanja na konsolidaciju financijskih izvještaja	25
5.2. Revizija pri konsolidaciji financijskih izvještaja	26
5.3. Postupak konsolidacije bilance i računa dobiti i gubitka grupe Maistra	27
6. Zaključak	36
Popis literature	37
Popis tablica	38
Popis slika	39
Sažetak	40
Summary	41

1. Uvod

U procesu globalizacije od velike je važnosti za poduzeća da prate trendove na tržištu kako bi im se moglo prilagođavati jer bi u suprotnom izgubilo korak s konkurentima. U današnje vrijeme ima mnogo multinacionalnih i globalnih kompanija, te mala i srednja poduzeća pored njih teško održavaju svoju konkurentnost i zadržavaju tržište. Stoga se mala i srednja poduzeća okrupnjuju različitim oblicima povezivanja. Poslovne kombinacije poduzeća koriste zbog jeftinijeg pristupa izvorima financiranja i tehnološkim rješenjima, ali i za smanjenje rizika i troškova te povećanje prihoda.

Neovisno iz kojeg razloga poduzeće ulazi u poslovna spajanja cilj mu je da se njegovo ulaganje isplati. Kako bi poduzeće znalo da li je njegovo ulaganje bilo efikasno, potrebno je računovodstveno sagledati poslovna spajanja, ali i pratiti daljnje poslovanje poduzeća kroz jedinstvene financijske izvještaje grupe, a to su konsolidirani financijski izvještaji. Poslovne kombinacije i kapitalna povezivanja poduzeća predstavljaju jedan od najsloženijih područja računovodstvene i financijske teorije.

Prema Zakonu o računovodstvu osnovni okvir za računovodstvo poslovnih spajanja i provođenje konsolidacije financijskih izvještaja čine MSFI 3 - Poslovna spajanja, MRS 27 - Konsolidirani financijski izvještaji, MRS 28 - Ulaganja u pridružena društva, MRS 31 - Udjeli u zajedničkim pothvatima i HSFI 2 - Konsolidirani financijski izvještaji.

U ovom radu obradit će se tema računovodstvenog sagledavanja specifičnosti poslovnih spajanja i konsolidacije financijskih izvještaja koristeći literaturu koja je navedena na kraju rada. U prvom dijelu rada obraditi će se pojam poslovnog spajanja kao i osnovni oblici poslovnih spajanja, te računovodstveni tretman poslovnih spajanja. U drugom dijelu obradit će se dvije osnovne metode računovodstvenog spajanja: metoda stjecanja i metoda udruživanja interesa, te goodwill koji je neizostavni dio svakog spajanja i pojasniti njegove dvije osnovne varijante. Na kraju rada će se obraditi konsolidirani financijski izvještaji, tako da će se najprije pojasniti pojam konsolidacije financijskih izvještaja i obveznika sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja, a zatim objasniti i prikazati postupak konsolidacije financijskih izvještaja, bilance i računa dobiti gubitka na grupi Maistra na datum 31.12.2012.

2. Poslovna spajanja

Učinci poslovnih kombinacija mogu biti ekonomski, financijski i tržišni. Kroz poslovna spajanja poduzeća rastu, te na taj način nastoje smanjiti troškove po jedinici poslovne aktivnosti, ojačati svoju tržišnu poziciju i na tržištu inputa i na tržištu outputa, eliminirati ili smanjiti konkurenciju, ali i povećati svoje novčane tokove povećanjem prihoda i smanjenjem troškova.

Poslovnim kombinacijama u kojima jedno društvo stječe kontrolu nad drugim društvom nastaju poslovna spajanja. Poslovno spajanje je spajanje više poslovnih subjekata u jedan izvještajni subjekt, ili kada jedan poslovni subjekt stekne neto imovinu drugog poslovnog subjekta ili kada stekne glavnički udjel u drugom društvu koji mu omogućava značajan utjecaj ili kontrolu nad stečeničkim poslovnim i financijskim politikama¹.

Da bi poslovno spajanje bilo uspješno bitno je napraviti dobru analizu, plan i strategiju poslovnog spajanja. Pri tome jedna od najbitnijih odluka je odabrati poduzeće s kojim će se pokrenuti poslovno spajanje. Izbor ovisi o ciljevima poduzeća koji se žele postići spajanjem.

Temeljna prednost rasta kompanije kroz poslovna spajanja je brži ulazak na tržište i preuzimanje već uhodanog poslovnog sustava, a time i ostvarenje trenutanih novčanih primitaka. Neki od motiva spajanja su osvajanje novih tržišta, povećanje vrijednosti novostvorenog poduzeća, porezne uštede, kupnja imovine po cijeni nižoj od troškova zamjene².

Poslovno spajanje prolazi kroz tri faze. Prva faza je procjena i analiza vrijednosti ciljne tvrtke, planiranje i strukturiranje ponude. Drugu fazu čine pregovori o uvjetima spajanja, a u trećoj fazi se započinje s realizacijom planova i dogovora³.

¹ Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRF, Zagreb, 2013., str.209

² Družić, A., *Spajanja i preuzimanja (Mergers & Aquisition) kao dio poslovne strategije*, Ekonomski pregled, 2003, 50 (9)

³ Družić, A., *Spajanja i preuzimanja (Mergers & Aquisition) kao dio poslovne strategije*, Ekonomski pregled, 2003, 50 (9)

2.1. Vrste poslovnih spajanja

Poslovna spajanja mogu biti srodna ili nesrodna. Srodna spajanja mogu biti horizontalna ili vertikalna⁴.

Horizontalno spajanje je spajanje poduzeća konkurenata u istoj djelatnosti. Kroz horizontalno spajanje povećava se monopolistička snaga poduzeća budući da se spajanjem konkurentskih poduzeća smanjuje broj konkurenata u djelatnosti. Poduzeća mogu diktirati cijene, i određivati količinu proizvoda koju će proizvoditi, a time se stvaraju nepovoljni uvjeti za društvo, pa većina zemalja ima zakone koji uređuju aktivnosti poslovnih spajanja. Nedostatak horizontalnog spajanja je smanjenje konkurenata u istoj djelatnosti, a to ima nepovoljan utjecaj na društvo zbog omogućavanja stvaranja monopolističkog položaja poduzeća.

Vertikalno spajanje je spajanje poduzeća koja imaju odnos kupac-prodavač ili poduzeća koja su povezana u fazama proizvodnje. U svakom slučaju poduzeće proširuje svoje područje poslovanja unutar iste industrije. Integracija prema natrag je spajanje poduzeća sa dobavljačem, kako bi imala manju ovisnost o dobavljačima, a time i bolju kontrolu nad kvalitetom, dostupnosti i troškovima inputa. Integracija unaprijed je proširenje djelatnosti poduzeća prema kupcima kako bi imala bolju kontrolu nad prodajom i distribucijskim kanalima. Vertikalnim spajanjem poduzeće širi svoje poslovanje unutar iste djelatnosti, pa se povećava rizik poslovanja.

Ostala spajanja su nesrodna odnosno konglomeratska. To znači spajanje poduzeća iz različitih djelatnosti. Osnova za spajanje su zajednički interesi koji ih povezuju, odnosno ukoliko bi menadžment procijenio da je neki posao perspektivan i profitabilan, poduzeće će provesti preuzimanje bez obzira na strateške podudarnosti.

Prve poslovne kombinacije kroz povijest su se pojavile kao horizontalna spajanja, zatim su počela i vertikalna spajanja, a u novije vrijeme nastaju spajanja bez obzira na djelatnost, odnosno nesrodna spajanja.

⁴ Družić, A., *Spajanja i preuzimanja (Mergers & Aquisition) kao dio poslovne strategije*, Ekonomski pregled, 2003, 50 (9)

Poslovna spajanja možemo još podijeliti na prijateljska ili neprijateljska⁵. Da li će spajanje biti prijateljsko ili ne ovisi o pristupu i stavu poduzeća koje se preuzima. Ako se menadžment poduzeća složi s ponudom i odobrava preuzimanje spajanje se smatra prijateljskim.

Tablica 1.: Valovi transakcija SiP

Val	Okvirni početak	Godina	Glavne značajke
1	Sredina 1890.-tih godina	1904	Horizontalna spajanja u SAD
2	Razdoblje od 10-tak godina oko 1920	1929	Vertikalna spajanja u SAD
3	1965. ili još 10-ak godina ranije	1970	Konglomeratska spajanja u SAD
4	1981. ili još 7godina ranije	1989.	Vrlo velika, prekogranična i strateška SiP
5	Oko 1992.	2000.	Vrlo velika, prekogranična i strateška SiP
6	2003.	2008	Vrlo zadužena financijska SiP

Izvor: Lukić Z., Europske dražbe spajanja i preuzimanja, magistarski rad, Zagreb 2011., str.8

U Tablici 1. su prikazani valovi transakcija poslovnih spajanja. Prve poslovne kombinacije kroz povijest su se pojavile kao horizontalna spajanja, zatim su počela i vertikalna spajanja, a u novije vrijeme nastaju spajanja bez obzira na djelatnost, odnosno nesrodna spajanja. Neprijateljsko spajanje se smatra spajanje u kojem menadžment poduzeća odbije ponudu društva preuzimatelja. U praksi su neprijateljska preuzimanja rijetka i njihov se udio smanjuje kroz godine

Prema Zakonu o trgovačkom društvima⁶ poslovna spajanja se provode pripajanjem i spajanjem. Prema istom zakonu može se provesti poslovno spajanje, a da društva zadrže svoj pravni subjektivitet.

Proces pripajanja se vrši na način da jedno ili više dioničkih društava bez procesa likvidacije prenesu cijelu imovine jednog ili više društava drugome društvu u zamjenu za dionice toga društva ili poslovne udjele.

⁵ Rupčić, N. *Trendovi spajanja i preuzimanja u svjetskom poslovnom sustavu*. Ekonomska istraživanja, 2003. Vol. 16 (2) 94-104

⁶ Zakon o trgovačkim društvima NN 113/93-16408

Dva ili više dioničkih društava može se spojiti, a da se ne provede proces likvidacije osnivanjem novoga dioničkog društva u koje se prenosi cijela imovina svakog od društva koja se spajaju u zamjenu za dionice novoga društva. Svako od društava koje se spaja smatra se društvom koje se pripaja, a novo se društvo smatra društvom preuzimateljem, te upisom novoga društva u sudski registar prestaju društva koja se spajaju, odnosno društva prestaju formalno-pravno postojati. Dioničari društava koja se spajaju upisom u registar postaju dioničari novoga društva.

Povezana poduzeća su poduzeća koja su nakon poslovnog spajanja zadržala pravni subjektivitet svih poduzeća koja su sudjelovala u tom procesu. Pojam povezana društva označava pravno samostalna, ali gospodarski povezana društva. Gospodarska povezanost proizlazi iz većinskog udjela, većinskog prava odlučivanja ili vođenja poslova za drugo društvo. U Hrvatskoj se povezana društva najčešće pojavljuju u obliku kada jedno poduzeće postaje vladajuće društvo, dok drugo stečeno poduzeće postaje ovisno društvo⁷.

Poduzeće ima značajan utjecaj na drugo kada ima 20%-50% dionica. To znači da ima utjecaj na njegove financijske i poslovne politike. Kada poduzeće ima više od 50% vlasničkog udjela onda ono stječe kontrolu nad drugim poduzećem.

U skladu s Međunarodnim standardom financijskih izvještavanja (MSFI) 3 i Hrvatskim standardom financijskih izvještavanja (HSFI) 2 tri osnovne vrste poslovnih kombinacija su:

- poslovne kombinacije u kojima jedno društvo kontrolira drugo društvo
- poslovne kombinacije u kojima jedno društvo ima značajan utjecaj na drugo društvo
- poslovne kombinacije u kojima jedno društvo zajedno s drugim društvima ima zajedničku kontrolu nad trećim društvima.

⁷ Pervan I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.10

2.2. Računovodstveni tretman poslovnih spajanja

Računovodstveni tretman poslovnih spajanja određen je Zakonom o računovodstvu⁸, Hrvatskim standardom financijskog izvještavanja 2 i Međunarodnim standardom financijskog izvještavanja 3.

Poslovnim spajanjima u kojima jedno društvo kontrolira drugo stvara se matično-podružnički odnos. Društvo koje stječe kontrolu je matica, a društvo kontrolirano od strane matice je ovisno društvo.

Matica može steći ovisno društvo s namjerom da ga pripoji ili da se zajedno s njim pripoji u novo društvo. Ako matica stekne 100% dionica ili glavnih udjela s pravom glasa ovisnog društva, tada se mogu pojaviti tri osnovna oblika poslovnih spajanja⁹:

- pripajanje odnosno fuzija
- statutarna konsolidacija
- akvizicija odnosno preuzimanje.

MSFI 3 – obračun poslovnih spajanja ne primjenjuje se na zajedničke pothvate, stjecanje neke imovine i poslovna spajanja pod zajedničkom kontrolom, a odnosi se na¹⁰:

- priznavanje i vrednovanje utvrdive stečene imovine, preuzetih obveza i nekontrolirajućeg interesa u stečeniku
- priznavanje i vrednovanje goodwilla ili dobit ostvarenu kupnjom po cijeni nižom od tržišne
- određuje informacije koje će se objaviti u bilješkama kako bi korisnici financijskih izvještaja dobili uvid u prirodu i financijske učinke poslovnog spajanja.

HSFI 2 Konsolidacija financijskih izvještaja ima određene razlike naspram MSFI 3. Razlikuju se pri izračunu goodwilla, načinu mjerenja nekontrolirajućeg interesa i naknadnom vrednovanju goodwilla.

⁸ Zakon o računovodstvu Narodne novine 109/07

⁹ Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRI F, Zagreb, 2013., str.211

¹⁰ Pervan I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.31

Pripajanje ili fuzija¹¹ je oblik poslovnog spajanja društava u kojem jedno društvo stječe i pripaja ukupnu neto imovinu drugog društva i nakon završetka procesa kao samostalni pravni subjekt ostaje samo društvo stjecatelj. Samo društvo koje se pripaja briše se iz Sudskog registra i registra poreznih obveznika.

$$A \text{ (preuzimatelj)} + B \text{ (pripojeno društvo)} = \text{Društvo A}$$

Statutarna konsolidacija¹² je oblik poslovnog spajanja u kojem se dva društva spajaju u novoosnovano društvo. Društva koja se spajaju gube svoj pravni subjektivitet i svoju imovinu i obveze prenose u novo društvo. Društva koja se spajaju brišu se iz Sudskog registra i registra poreznih obveznika..

$$A \text{ (društvo koje se pripaja)} + B \text{ (društvo koje se pripaja)} = C \text{ (novo društvo)}$$

Preuzimanje (akvizicija)¹³ je oblik poslovnog spajanja u kojem jedno društvo stječe više od 50% dionica ili glavnih udjela s pravom glasa drugog društva. Procesom preuzimanja društvo stjecatelj postaje većinski vlasnik i time ostvaruje kontrolu nad poslovnim i finansijskim politikama društva, koje postaje ovisno društvo. Oba društva zadržavaju svoj pravni subjektivitet i nastavljaju s poslovanjem kao povezana društva. Prema Zakonu o trgovačkim društvima društva ostaju pravno samostalna, ali gospodarski povezana na način da je jedno društvo matica, a drugo ovisno društvo, te zajedno čine grupu.

$$\text{Društvo A} + \text{Društvo B} = \text{Društvo A (matica)} \rightarrow \text{Društvo B (ovisno društvo)}$$

Ulaganje u pridružena društva su poslovne kombinacije kojima jedno društvo ostvaruje značajan utjecaj na drugo društvo¹⁴. Značajnim utjecajem se smatra ako jedno poduzeće stječe više od 20% dionica ili udjela drugog poduzeća. Pridruženo društvo je subjekt u kojem ulagač ima značajan utjecaj, a isti nije ni njegova podružnica niti zajednički pothvat, pa u njemu nema kontrolu.

¹¹ Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRI F, Zagreb, 2013., str.212

¹² Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRI F, Zagreb, 2013., str.223

¹³ Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRI F, Zagreb, 2013., str.233

¹⁴ Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRI F, Zagreb, 2013., str.265

Ulaganja u pridružene kompanije mogu se iskazati po metodi troška ulaganja i po metodi udjela. Ulaganje u pridružena društva poseban je oblik dugoročnih glavničkih ulaganja. Ulagatelj u pridruženo društvo prikazati će svoje ulaganje primjenom metode udjela, osim ako je ulaganje razvrstano kao imovina koja se drži za prodaju. Metoda udjela je računovodstvena metoda kojom se početno ulaganje priznaje po trošku, a zatim se usklađuje za iznos ulagačevog sudjelovanja u neto dobiti. Metoda udjela rabi se u konsolidiranim financijskim izvještajima, dok je njena primjena zabranjena u odvojenim financijskim izvještajima.

2.3. Porezna motrišta poslovnih spajanja

S poreznog motrišta na poslovna spajanja utječe porez na dobitak, porez na dodanu vrijednost, porez na promet nekretninama i poseban porez na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove.

Porezni učinak se pojavljuje samo kod poslovnih spajanja i pripajanja. Poslovno spajanje i pripajanje ne podliježe oporezivanju porezom na dodanu vrijednost. Isto tako prema Zakonu o porezu na promet nekretninama¹⁵ ne plaća se porez na promet nekretnina koje su stečene spajanjem ili pripajanjem.

Porezni obveznici koji se spajaju moraju dostaviti Poreznoj upravi financijska izvješća i poreznu prijavu s datumom koji prethodi datumu poslovnog spajanja. Sve porezne obveze u Hrvatskoj se utvrđuju na temelju individualnih poslovnih knjiga i izvještaja trgovačkih društava, a ne na razini grupe stoga na kupnju kontrolnog paketa dionica nema poreznog učinka.

Prema Zakonu o porezu na dobit¹⁶ prava i obveze spojenih i pripojenih društava preuzima društvo preuzimatelj. U skladu s time društvo preuzimatelj ima pravo koristiti gubitke pripojenog ili spojenog društva kako bi umanjio svoju poreznu obvezu.

Prilikom poslovnih spajanja treba knjigovodstvenu imovinu i obveze svesti na fer vrijednost u skladu sa Zakonom o računovodstvu, MSFI i HSFI. To utječe na povećanje vrijednosti

¹⁵ Narodne novine 69/97 - 26/00

¹⁶ Narodne novine 177/04 - 80/10

imovine ili smanjenje vrijednosti obveza, pa time dolazi i do povećanja porezne obveze društva preuzimatelja.

2.4. Poslovna spajanja u Hrvatskoj

Hrvatska kao mala zemlja ima i malo tržište stoga se poduzeća nastoje okrenuti izvozu i osvajati nova tržišta. Okrupnjavanje je jedan od načina da poduzeća ojačaju svoju poziciju na tržištu, te im kroz povezivanje sa drugim poduzećima postaju dostupna i druga tržišta. Među poduzećima u Hrvatskoj je visoka stopa zaduženosti i sve veći broj poslovnih subjekata je u problemima izazvanim dugotrajnom ekonomskom krizom. Takvo stanje utječe na potrebu za ulaganjima domaćim i stranim. Unatoč tome poslovna spajanja i preuzimanja su u Hrvatskoj na vrlo niskoj razini, ali iz godine u godinu te aktivnosti imaju tendenciju rasta.

Svakako je jedno od značajnijih nedavnih povezivanja preuzimanje Mercatora od strane Agrokora. Veće grupe u Hrvatskoj su Adris grupa, Agrokor, Atlantic, Podravka, Kraš, Stanić grupa, Nexe grupa, Zaba grupa i drugi.

3. Računovodstvene metode spajanja

Računovodstvene metode poslovnih spajanja su metoda stjecanja i metoda udruživanja interesa. Odabir računovodstvene metode ima utjecaj na financijske izvještaje bilancu i račun dobiti i gubitka. Metoda stjecanja je relevantna računovodstvena metoda za poslovna spajanja prema MSFI 3, dok je metoda udruživanja interesa MSFI 3 standardom onemogućena.

3.1. Metoda stjecanja

Po metodi stjecanja kompanije evidentiraju poslovna spajanja kao kupnju svake druge imovine, a specifičnost je samo u predmetu kupnje, a to je drugo poduzeće. Sva poslovna spajanja moraju se obračunati po metodi stjecanja ili kupnje. Primjenjuje se kada je poznata fer vrijednost imovine, obveza i trošak stjecanja.

Koraci u primjeni metode kupnje su¹⁷:

- utvrđivanje stjecatelja
- određivanje datuma stjecanja
- određivanje troška stjecanja
- priznavanje i mjerenje stečene utvrđene imovine, preuzetih obveza i nekontroliranog interesa u stečeniku
- priznavanje i mjerenje goodwilla ili dobiti ostvarene kupnjom po cijeni nižoj od tržišne.

Po metodi stjecanja bitno je odrediti tko je stjecatelj. Stjecatelj je društvo koje nakon poslovnog spajanja stječe kontrolu nad drugim pripadajućim društvom. Kod poslovnog spajanja koje se realizira prijenosom novca stjecatelj je onaj subjekt koji prenosi novac, ili drugu imovinu ili stvara obveze. Ako se poslovno spajanje realizira prvenstveno razmjenom vlasničkih udjela stjecatelj je obično onaj subjekt koji izdaje vlasničke udjele, osim u slučaju obrnutog stjecanja. Isto tako kod poslovnog spajanja je stjecatelj obično ono društvo čija relativna veličina je znatno veća od drugih subjekata koji se spajaju.

Stjecatelj određuje datum stjecanja, a to je onaj datum na koji stjecatelj stječe kontrolu nad stečenikom. Stjecatelj je dužan na datum stjecanja priznati svu utvrđenu stečenu imovinu i obveze, i mjeriti ih po njihovim fer vrijednostima. Uvjet za priznavanje je udovoljavanje definiciji imovine ili obveza. Goodwill koji proizlazi iz poslovnog spajanja mora se priznati odvojeno od preuzete imovine i preuzetih obveza stečenika.

Trošak stjecanja čini zbroj naknade za kupnju i ovisnih troškova kupnje kao npr. trošak transakcije, trošak registracije, administrativni troškovi, trošak procjene i sl.

3.2. Metoda udruživanja interesa

Vlasnički interesi subjekata spajaju se na način da ti subjekti nastavljaju poslovati relativno nepromijenjeno, ali u novom računovodstvenom subjektu. To je način spajanja nadzora nad cjelokupnom imovinom i poslovanjem, te zajedničko sudjelovanje u rizicima spojenog subjekta tako da niti jedna strana nije raspoznata kao stjecatelj. Ne priznaje poslovnu

¹⁷ Gulin, D. i Perčević H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRF, Zagreb, 2013. str.254

kombinaciju kao kupnju jednog poduzeća od strane drugog poduzeća. Po toj metodi se ne uspoređuje tržišna i fer vrijednost pa je za nju karakteristično da nema goodwilla. Spajanje se najčešće vrši razmjenom dionica bez novčanih doplata, te se ne vrši procjena imovine poduzeća. Kod primjene metode udruživanja interesa stavke financijskih izvještaja treba uključiti u financijske izvještaje kao da su bili spojeni od početka. Metoda udruživanja interesa prema MSFI 3 nije dozvoljena za primjenu.

3.3. Tehnike vrednovanja ciljanih poduzeća

Vrednovanje ciljanih poduzeća ima veliku važnost u procesu spajanja. Na temelju rezultata vrednovanja menadžment donosi odluku o daljnjim koracima u poslovnom spajanju, odnosno uz pomoć izračuna može procijeniti koju vrijednost želi platiti za poduzeće koje preuzima.

Bitno je da je postupak vrednovanja napravljen kvalitetno, točno i precizno, kako bi menadžment stjecatelja mogao donijeti ispravnu odluku. Ukoliko rezultati imaju značajnu pogrešku to može negativno utjecati na rezultate spajanja na način da precijenjena i preplaćena poslovna spajanja najčešće rezultiraju gubitkom za društvo stjecatelja.

Vrednovanje ciljnog poduzeća se može izvršiti na način¹⁸:

- vrednovanje na bazi imovine,
- vrednovanje na bazi diskontiranih novčanih tokova,
- vrednovanje na bazi multiplikatora,
- vrednovanje na bazi uspoređivanja transakcija.

Vrednovanje na bazi imovine može biti utemeljeno na materijalnoj imovini, nematerijalnoj imovini ili na likvidacijskoj vrijednosti imovine. Vrednovanje na bazi imovine je najjednostavniji način vrednovanja imovine koji često ne daje precizne rezultate. Mogući uzrok tome je da dugotrajna imovina poput zgrada, nekretnina i druga dugotrajna imovina može biti amortizirana, te knjigovodstvena vrijednost nije jednaka tržišnoj. Isto tako knjigovodstvena vrijednost zaliha ne mora odgovarati stvarnoj vrijednosti zbog manjkova, a vrijednost potraživanja stvarnim potraživanjima, jer može postojati mogućnost da je određeni postotak potraživanja nenaplativ i sporan, ili će to postati u budućnosti. Međutim obračun

¹⁸ Pervan I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.14

vrednovanja na bazi imovine može biti prikladan za poduzeća koja se bave distribucijom i imaju visoki obrtaj zaliha.

Vrednovanje na bazi diskontiranih novčanih tokova polazi od pretpostavke da je sadašnja vrijednost ciljnog poduzeća jednaka zbroju budućih novčanih tokova diskontirana po stopi koja označava rizičnost. Ta metoda se oslanja na pouzdanost investicijskih projekata.

Vrednovanje na bazi diskontiranih novčanih tokova dijeli se na vrednovanje kompanije i vrednovanje dioničarske glavnice.

Vrednovanje na temelju multiplikatora temelji se na multiplikatoru koji se izračunava na način da se tržišna cijena dionica podijeli sa dobitkom po dionici ciljnog poduzeća. Dobitak koji se uzima u obzir u sebi ne bi trebao sadržavati izvanredne stavke poput izvanrednih prihoda i/ili rashoda. Vrijednost multiplikatora koja se dobije pokazuje koliko su ulagači spremni platiti za jednu jedinicu dobitka poduzeća. Za tržišnu cijenu dionice može se uzeti posljednju tržišnu cijenu ili tekuću. Za iznos dobitka može se uzeti posljednji objavljeni dobitak po dionici ili prognozirani

Vrednovanje na temelju usporedivih transakcija oslanja se na pretpostavku da je vrijednost poduzeća slična vrijednosti transakcije kupnje sličnih poduzeća. Za takav obračun bitno je znati visine plaćenih premija prilikom preuzimanja sličnih poduzeća. Kod ove metode je nedostatak da postoji mogućnost da su kupljena poduzeća preplaćena, pa to onda utječe na pogrešan rezultat vrednovanja. Da bi se isključila mogućnost takve pogreške trebalo bi uzeti prosječne vrijednosti kupnje sličnih poduzeća iz iste industrije.

3.4. Goodwill kao posljedica poslovnih spajanja

Značenje goodwilla se mijenjalo kroz povijest. U prvim definicijama goodwill je značio dobru volju, odnosno dobar odnos tvrtke i direktora sa kupcima, kao i pozitivan imidž poduzeća. Kako se razvijala industrijalizacija tako su nastajale nove definicije. Međutim svima je zajedničko da se goodwill sastoji od prednosti poduzeća koje mogu doprinijeti profitabilnosti poduzeća, a nije ih moguće vrijednosno izmjeriti. Bitno je istaknuti da se goodwill sastoji od faktora koji mogu doprinijeti povećanju vrijednosti i stvaranju budućih zarada. Goodwill je prednost koju imaju postojeća poduzeća naspram novoosnovanih.

U računovodstvu goodwill predstavlja specifičan oblik nematerijalne imovine koju nije moguće prepoznati i mjeriti, a nastaje kod svih vrsta poslovnih spajanja. To je razlika između fer vrijednosti neto imovine preuzetog društva i stvarnog troška kupnje. Identificirana imovina, obveze i potencijalne obveze koje se stječu trebaju se mjeriti po fer vrijednosti na datum stjecanja. Isto tako svaki manjinski udjel treba biti iskazan kao posebna stavka i vrednovan po fer vrijednosti¹⁹.

Goodwill koji je nastao temeljem poslovnih spajanja prema MSFI se ne amortizira, već se najmanje jednom godišnje testira na umanjenje vrijednosti. To znači da su obveznici primjene MSFI dužni jednom godišnje provesti test umanjenja goodwilla.

Subjekti koji primjenjuju HSFI moraju provoditi amortizaciju goodwilla proizašlog iz poslovnog spajanja. Prema HSFI 2 goodwill stečen poslovnim spajanjem amortizira se u korisnom vijeku trajanja od najviše pet godina. Amortizacija goodwilla je porezno nepriznati rashod.

Goodwill se može utvrditi na dan poslovnog spajanja ili naknadno i iskazuje se kao imovinska stavka u bilanci poduzeća stjecatelja ili konsolidiranoj bilanci grupe. Daljnji obračun goodwilla ovisi o pristupu koji se koristi kod računovodstvenog obračunavanja. Pristupi mogu biti: trenutni otpis glavnice, kapitalizacija uz amortizaciju, kapitalizacija bez amortizacije ili kapitalizacija amortizacije uz test na umanjenje²⁰.

Trenutni otpis goodwilla od glavnice je jedan od najstarijih pristupa. Goodwill se ne priznaje kao imovina koja bi donosila koristi. Otpis se provodi umanjenjem pričuva ili zadržanog dobitka. Na taj način utječe na smanjenje aktive bilance za svotu otpisanog goodwilla, a u pasivi se smanjuju premije za emitirane dionice, pričuve i zadržani dobitci.

Kapitalizacija uz amortizaciju ima osnovu da je goodwill nematerijalna imovina i kao takav ima ograničeni vijek trajanja. Postepenim otpisom će se postepeno smanjivati i imovina bilance. Svota amortizacije će se prikazivati u računu dobiti i gubitka kao rashod.

¹⁹ Pervan I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.85

²⁰ Pervan I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.99

Kapitalizacija bez amortizacije polazi od osnove da goodwill s vremenom ne gubi na vrijednosti pa ga ne treba amortizirati. Time utječe na račun dobiti i gubitka na način da se ne prikazuje rashod što povećava dobit. Međutim na kraju svake godine može se izvršiti testiranje na umanjenje kroz vrednovanje goodwilla. Ukoliko se utvrdi da je goodwill izgubio na vrijednosti, iznos smanjenja će se knjižiti kao rashod u računu dobiti i gubitka.

Goodwill se utvrđuje na sljedeći način²¹:

Naknada za stjecanje - Fer vrijednost neto imovine preuzetog društva = GOODWILL

Vrijednost goodwilla prilikom spajanja, kao i njegova naknadna vrijednost ne može se izravno mjeriti već su njegove vrijednosti utemeljene na procjenama menadžmenta. Goodwill može biti pozitivan ili negativan.

Pozitivan goodwill se javlja kada je naknada za stjecanje viša od fer vrijednosti neto imovine društva, a negativan goodwill se javlja kada je naknada za stjecanje niža od fer vrijednosti neto imovine stečenog društva. Negativan goodwill je dobit od povoljne kupnje.

3.4.1. Pozitivan goodwill

Kad je plaćena vrijednost veća od fer vrijednosti neto imovine nastaje pozitivan goodwill koji se iskazuje kao dugotrajna nematerijalna imovina u bilanci stjecatelja, te se otpisuje tijekom njegovog korisnog vijeka trajanja.

Tablica 2.: Pozitivan goodwill

RB	Stavka	Svota
1	Fer vrijednost stečene imovine	245.000,00
2	Fer vrijednost preuzetih obveza	192.700,00
3	Fer vrijednost neto imovine (1 + 2)	437.700,00
4	Isplaćena naknada za stjecanje	470.000,00
5	Goodwill (3 – 4)	32.300,00

Izvor: Vlastita izrada prema gore navedenom načinu obračuna

²¹ Gulin, D. i Perčević H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRF, Zagreb, 2013. str.225.

U Tablici 2. prikazan je obračun goodwilla koji je nastao kao posljedica da je isplaćena naknada za stjecanje viša od fer vrijednosti neto imovine.

3.4.2. Negativan goodwill

Kad stjecatelj u fer vrijednosti imovine i obveza premašuje trošak stjecanja nastaje negativan goodwill i on se prikazuje kao prihod u računu dobiti i gubitka. Prije priznavanja dobiti od povoljne kupnje stjecatelj je dužan ponovno provjeriti je li pravilno utvrdio i priznao svu imovinu i obveze. Negativan goodwill se knjiži kao prihod ili zadržana dobit.

Tablica 3.: Negativan goodwill

RB	Stavka	Svota
1	Fer vrijednost stečene imovine	345.000,00
2	Fer vrijednost preuzetih obveza	191.600,00
3	Fer vrijednost neto imovine (1 + 2)	536.600,00
4	Isplaćena naknada za stjecanje	520.000,00
5	Negativan Goodwill – povoljna kupnja (3 – 4)	16.400,00

Izvor: Vlastita izrada prema gore navedenom načinu obračuna

U Tablici 3. prikazan je obračun negativnog goodwilla - povoljne kupnje jer je isplaćena naknada troška stjecanja niža od fer vrijednosti neto imovine.

4. Konsolidacija financijskih izvještaja i obveznici konsolidacije

Konsolidacija kao pojam ima više značenja, ali je značenje uvijek vezano uz postupke i procese vezane uz poslovne kombinacije.

Konsolidacija je jedno od poslovnih spajanja u kojem se formira novo poduzeće koje stječe dva ili više poduzeća koja nakon spajanja prestaju postojati. To je konsolidacija u širem smislu. Konsolidacija u općem smislu znači proces stjecanja odnosno fuzije. Konsolidacija u

užem smislu obuhvaća proces ulaganja u pridružene kompanije i spajanja financijskih izvještaja matice i ovisnih društava²².

4.1. Pojedinačni financijski izvještaji

Temeljni financijski izvještaji su bilanca, račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanom toku, izvještaj o promjeni kapitala i bilješke uz financijske izvještaje.

Bilanca je prikaz stanja imovine, obveza i kapitala poduzeća na određeni datum. Sastoji se od aktive i pasive. Aktiva prikazuje stanje imovine, a pasiva izvore te imovine²³.

Račun dobiti i gubitka prikazuje prihode, troškove i rezultat poslovanja poduzeća u određenom obračunskom razdoblju²⁴.

Izvještaj o novčanom toku prikazuje tokove novca i novčanih ekvivalenata u poduzeću. Cilj izvještaja je prikazati likvidnost i solventnost poduzeća. Novčani ekvivalenti su kratkotrajna ulaganja koja se brzo i lako mogu pretvoriti u novac. Izvještaj o novčanom toku se sastoji od novčanog toka poslovne aktivnosti, novčanog toka investicijske aktivnosti i novčanog toka financijske aktivnosti²⁵.

Izvještaj o promjenama kapitala prikazuje sve promjene koje su se dogodile između dva datuma bilance²⁶. Bilješke uz financijske izvještaje sadrže dodatne i dopunske informacije koje nisu prikazane u temeljnim izvještajima. One korisnicima financijskih izvještaja pružaju dodatna pojašnjenja pozicija bilance, računa dobiti i gubitka i izvještaja o novčanom toku.

4.2. Konsolidirani financijski izvještaji

Konsolidirani financijski izvještaji su financijski izvještaji ekonomskog subjekta koji se sastoji od više odvojenih pravnih subjekata, a nastaju spajanjem financijskih izvještaja matice i njenih podružnica²⁷. Predstavljaju iskaz financijskog položaja, uspješnosti poslovanja, te

²² Gulin, D., Idžojić, I., i Novaković, Ž., *Konsolidacija financijskih izvještaja*, HZRI F, Zagreb, 1999., str.8

²³ Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRI F, Zagreb, 2013., str.20

²⁴ Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRI F, Zagreb, 2013., str.25

²⁵ Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRI F, Zagreb, 2013., str.38

²⁶ Gulin, D. i Perčević, H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRI F, Zagreb, 2013., str.36

²⁷ Pervan I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRI F Plus, Zagreb, 2012., str.137

promjene financijskog položaja matice i podružnica kao cjeline. Ti izvještaji prvenstveno služe dioničarima i vjerovnicima matice jer prikazuju cjelovitu financijsku situaciju grupe kao ekonomskog subjekta. Glavni financijski izvještaji su bilanca, račun dobiti i gubitka i izvještaj o novčanom toku. Konsolidacijom se dobije konsolidirana bilanca, konsolidirani račun dobiti i gubitka, konsolidirani izvještaj o novčanom toku i konsolidirani izvještaj o promjenama kapitala.

Sadašnji i potencijalni vlasnici su zainteresirani za konsolidirane financijske izvještaje zbog njihove veće informativnosti od pojedinačnih izvještaja. Isto tako za konsolidirane financijske izvještaje su zainteresirani menadžment matičnog poduzeća, dugoročni i kratkoročni vjerovnici i budući investitori.

Menadžment matice može jedino promatranjem financijskih rezultata i poslovanja svih podružnica dobiti uvid u poslovanje grupe. Konsolidirani financijski izvještaji prikazuju rezultat menadžmenta, pa su oni i osnova za zaključivanje novih ugovora s menadžmentom ili njihovo otkazivanje. Prema MSFI konsolidirana financijska izvješća grupe matice i ovisnih društava se prikazuje kao da je riječ o jednom gospodarskom subjektu.

4.3. Obveznici konsolidacije financijskih izvještaja

Poslovni subjekti u Republici Hrvatskoj dužni su provoditi konsolidaciju financijskih izvještaja sukladno Zakonu o računovodstvu²⁸. Prema tom Zakonu mali i srednji poduzetnici pripremaju konsolidaciju financijskih izvještaja prema pravilima HSFI, a veliki poduzetnici i oni čiji su vrijednosni papiri uvršteni na tržište vrijednosnih papira, ili se planiraju uvrstiti na isto tržište prema pravilima MSFI. Rok za predaju konsolidiranih financijskih izvještaja za prethodnu godinu je 30. rujna tekuće godine.

Društvo koje stječe kontrolu nad drugim društvom obvezno je sastaviti dvije vrste financijskih izvještaja, i to odvojene financijske izvještaje i konsolidirane financijske izvještaje.

Cilj konsolidiranih financijskih izvještaja je prezentiranje financijskog položaja, uspješnosti poslovanja i novčanog toka matice i ovisnih društava kao da je riječ o jednom subjektu.

²⁸ Zakon o računovodstvu Narodne novine 109/07

Prema odredbama čl. 16. st. 1. Zakona o računovodstvu²⁹, konsolidirane financijske izvještaje sastavlja matica. Matica je društvo koje ispunjava barem jedan od sljedećih uvjeta³⁰:

- ima većinsko pravo vlasništva ili udjela koji daju pravo glasa,
- ima pravo imenovati ili opozvati većinu članova uprave ili nadzornog odbora društva,
- ima pravo značajnog utjecaja nad drugim društvom temeljem ugovora ili drugog akta,
- ima udio ili pravo u odlučivanju u ovisnom poduzetniku na temelju dogovora s drugima suvlasnicima tako da nadzire većinu prava glasa,
- ako je većina članova uprave ili nadzornog odbora ovisnog poduzetnika koji su tu funkciju obavljali prošle godine i još uvijek je obavljaju do sastavljanja godišnjih financijskih izvještaja bila imenovana samo radi ostvarenja prava glasa matice.

Tablica 4: Klasifikacija ulaganja pri izradi konsolidiranih i individualnih financijskih izvještaja

Značajnost utjecaja na ulaganje	Kontrola	Zajednička kontrola	Značajan utjecaj	Bez značajnog utjecaja
Klasifikacija ulaganja	Ovisno društvo	Zajednički kontrolirani subjekt	Pridruženo društvo	Ulaganje
Računovodstvena metoda	Potpuna konsolidacija	Proporcionalna konsolidacija Metoda udjela (Nije preporučena)	Metoda udjela	Trošak ili fer vrijednost
Nadležni MSFI	MRS 27	MRS 31	MRS 28	MRS 39

Izvor: Pervan I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.151

U Tablici 4 prikazana je klasifikacija ulaganja, preporučena računovodstvena metoda i nadležni MSFI.

Matica nije obveznik sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja ukoliko³¹:

²⁹ Zakon o računovodstvu Narodne novine 109/07

³⁰ Gulin, D. i Perčević H., *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*, HZRiF, Zagreb, 2013., str.211

³¹ Pervan, I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.157

- je matica u cijelosti ovisno društvo, ili je ovisno društvo u djelomičnom vlasništvu drugog subjekta i njegovih drugih vlasnika, i ako se ostali vlasnici ne protive tome
- bilo koji vlasnik matice sastavlja konsolidirane financijske izvještaje dostupne za javnu upotrebu prema MSFI, MRS i HSFI
- matičnim vlasničkim ili dužničkim vrijednosnim papirima se ne trguje na uređenom tržištu kapitala ili OTC tržištu
- matica nije predala komisiji za vrijednosne papire svoje financijske izvještaje u cilju izdavanja vrijednosnih papira na organiziranom tržištu.

Ovisna društva su poduzeća u kojima matica ima više od 50% udjela, te im je financijska i poslovna politika pod utjecajem matice.

Prema MSFI matica neće konsolidirati financijske izvještaje onih podružnica u kojima nema kontrolu nad financijskom i poslovnom politikom, neovisno o postotku udjela. Prema HSFI koji primjenjuju mali i srednji poduzetnici obveznici konsolidacije su i ona poduzeća koja imaju značajan utjecaj u nekom društvu.

Tablica 5. : Obveznici konsolidacije prema ZOR-u, HSFI-jima i MSFI-jima

Zakon o računovodstvu	HSFI – mali i srednji poduzetnici	MSFI veliki poduzetnici i oni čiji su vr. papiri uvršteni na organizirano tržište ili se pripremaju za takvo uvrštenje
Matica je društvo koje ima barem jedan od pet uvjeta propisanih čl.16. ZOR	Ne definira obveznika konsolidacije, ali definira kontrolu, a obveza konsolidacije slijedi iz kontrole. Kontrola se stječe jednim od pet navedenih uvjeta	Matica je obveznik konsolidacije. Matica ima kontrolu onda i samo onda ako ima ispunjeno sve navedeno:
1. većinsko vlasništvo dionica ili udjela koje daju pravo glasa	1. većinsko vlasništvo dionica ili udjela koje daju pravo glasa	a) moć raspolaganja ovisnim društvima
2. pravo imenovanja ili opoziva većine članova uprave i nadzornog odbora	2. pravo imenovanja ili opoziva većine članova uprave i nadzornog odbora	b) izloženost i prava u odnosu na varijabilni prinos na svoje sudjelovanje u tom subjektu
3. pravo značajnog utjecaja nad drugim poduzetnikom na temelju ugovora i sl.	3. pravo značajnog utjecaja nad drugim poduzetnikom. na temelju ugovora i sl.	c) sposobnost primjene svojih ovlasti u ovisnom društvu na način da utječe na visinu svog prinosa.
4. članovi uprave i nadzornog odbora postavljeni isključivo zbog prava glasa matice	4. članovi uprave i nadzornog odbora postavljeni isključivo zbog prava glasa matice	

5. ima udio ili pravo u odlučivanju u ovisnom poduzetniku na temelju dogovora s drugim imateljima ili prava u odlučivanju tako da nadzire većinu	5. ima udio ili pravo u odlučivanju u ovisnom poduzetniku na temelju dogovora s drugim imateljima ili prava u odlučivanju tako da nadzire većinu	
Nema obvezu konsolidacije	Nema obvezu konsolidacije	Nema obvezu konsolidacije
1. financijskih izvješća ovisnih poduzetnika koji nemaju bitan (značajan) utjecaj na rezultat i financijski položaj	1. matrica je 90% ili većem vlasništvu drugog poduzetnika, a preostali dioničari se ne protive tome	1. ako je matrica ovisno društvo u potpunom ili djelomičnom vlasništvu drugog subjekta i svih njegovih drugih vlasnika, a koji se tome ne protive
	2. krajnji ili bilo koji vlasnik matrice sastavlja konsolidirana financijska izvješća	2. matična posredna ili krajnja matrica izrađuje konsolidirana financijska izvješća koja su dostupna javnosti i u skladu s MSFI
	3. ako dugoročna ograničenja sprečavaju matricu u upravljanju	3. ako se matičnim dužničkim ili vlasničkim papirima ne trguje na burzi
	4. podaci potrebni za konsolidaciju ne mogu se dobiti bez razmjernih troškova ili nerazmjernog kašnjenja	4. ako matrica nije u postupku podnošenja financijskih izvješća regulatornoj agenciji sa svrhom izdavanja bilo koje klase instrumenata na javnom tržištu.
	5. dionice ovisnog društva drže se isključivo za daljnju prodaju	

Izvor: Guzić Š., *Konsolidacija financijskih izvještaja*, RRiF 6/14, Zagreb, 2014 str.48

Financijski izvještaji matice i njenih ovisnih društava koji se koriste u pripremi konsolidiranih financijskih izvještaja moraju biti pripremljeni na isti datum. Ukoliko su datumi različiti, ovisno društvo mora pripremiti dodatne financijske izvještaje na isti datum kao što su i financijski izvještaji matice. Prilikom sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja koriste se ista računovodstvena načela kao da se radi o sastavljanju temeljnih financijskih izvještaja.

4.4. Teorije konsolidacije

Konsolidirani financijski izvještaji se sastavljaju na način da se zbroje isti elementi izvještaja matice i ovisnih društava, a eliminiraju interni transferi.

Postoji više teorija konsolidacije od kojih se ističu vlasnička teorija, teorija vladajućeg društva i teorija ekonomskog subjekta³². Kombinacija elemenata tih teorija se koristi u sastavljanju različitih računovodstvenih standarda koji uređuju poslovna spajanja.

Vlasnička teorija naglašava vlasnički udio vladajućeg društva, a konsolidacija financijskih izvještaja se provodi proporcionalno. Konsolidirana bilanca vladajućeg društva uključuje imovinu i obveze ovisnog društva, a u računu dobiti i gubitka prikazuje se samo onaj dio financijskog rezultata koji pripada vladajućem društvu. Teorija vladajućeg društva polazi od pretpostavke da vladajuće društvo može kontrolirati cjelokupnu imovinu vladajućeg društva. Prema toj teoriji u konsolidiranim financijskim izvještajima se prikazuje sveukupna imovina, obveze, prihodi i rashodi i vladajućeg društva i ovisnog društva. Eliminacija nerealiziranih dobitaka i gubitaka provodi se proporcionalno. Prema teoriji ekonomskog subjekta vladajuće društvo i ovisno društvo se za izradu konsolidiranih financijskih izvještaja promatraju kao jedan subjekt. U konsolidiranoj bilanci imovina se prikazuje po fer vrijednostima. Konsolidirani račun dobiti i gubitka prikazuje ukupan neto financijski rezultat raspoređen između vladajućeg društva i manjinskih dioničara.

Konsolidirani financijski izvještaji daju bolji uvid u poslovanje grupe od pojedinačnih izvještaja, međutim kod analize financijskih izvještaja je korisno pratiti i odvojene financijske izvještaje grupe.

Prilikom korištenja podataka iz konsolidiranih financijskih izvještaja potrebno je voditi računa o njihovim nedostacima, koji se javljaju zbog načina i tehnike izrade. Najčešća ograničenja konsolidiranih financijskih izvještaja su³³:

³² Pervan, I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.146

³³ Gulin, D., Idžojić, I., i Novaković, Ž., *Konsolidacija financijskih izvještaja*, HZRI F, Zagreb, 1999., str.10

- u konsolidiranim financijskim izvještajima manjinski dioničari i vjerovnici ovisnih društava mogu naći jako malo korisnih informacija jer su njihovi interesi i potraživanja isključivo u ovisnim društvima.
- dobri ili loši poslovni rezultati pojedinih društava se mogu pokrivati rezultatom grupe
- financijske pokazatelje koji su izračunati na osnovu konsolidiranih financijskih izvještaja a koji se odnose na grupu koja posluje u različitim gospodarskim djelatnostima ne može se uspoređivati sa standardima bilo koje djelatnosti
- pojedine stavke koje se zbrajaju ne moraju uvijek biti usporedive zbog različitih poslovnih ciklusa društava u grupi.

4.5. Načela konsolidacije

Osnovni kriterij za konsolidiranje financijskih izvještaja je postojanje kontrole matice nad ovisnim društvom. Konsolidacijom se postiže objedinjavanje podataka o financijskom položaju grupe, rezultati poslovanja i dobije se uvid u promjene u financijskom položaju grupe. Trgovačka društva provode svoje računovodstvene politike u skladu s HSFI i MSFI, i te svojim računovodstvenim politikama određuju način i vrijednosti iskazivanja imovine i obveza.

Društva čiji se izvještaji konsolidiraju trebaju primjenjivati jednake računovodstvene politike, jednaka pravila i postupke u procjenjivanju imovine i obveza, te utvrđivanju rezultata poslovanja. Ukoliko se na određenim promjenama ne provode iste računovodstvene politike, matica to mora naglasiti u bilješkama uz konsolidirane financijske izvještaje.

Međutim razlike između HSFI-a i MSFI-a nisu toliko velike da se ne bi mogle naći zajedničke računovodstvene politike. Ukoliko za određene poslovne transakcije ne postoje odgovarajući HSFI, treba provoditi odgovarajući MSFI, ali po Zakonu o računovodstvu nije dopušteno da velika društva primjenjuju HSFI ili da mala primjenjuju MSFI zbog potrebe konsolidacije. Ako je došlo do promjene broja poduzeća za koja se radi konsolidacija u odnosu na prethodnu godinu, takav podatak je potrebno navesti u bilješkama.

Načela konsolidacije su³⁴:

- načelo ekonomskog jedinstva – po tom načelu financijski izvještaji grupe se prezentiraju kao da su sastavljeni za jednu ekonomsku cjelinu
- načelo kontinuiteta – bitno je da se financijski izvještaji rade na jednaki način iz godine u godinu, kako bi se lakše i preciznije moglo usporediti razdoblja
- načelo jedinstvenog roka – izvještaji matice i ovisnih društva koji se konsolidiraju trebali bi biti izrađeni na isti datum
- jedinstveno procjenjivanje.

Budući da HSFI 2 ne uređuje pitanje nekontrolirajućeg interesa, nekontrolirajući interes se i u malim i u velikim poduzećima prikazuje po MSFI.

5. Postupak konsolidacije

Konsolidacija financijskih izvještaja se provodi u skladu sa Zakonom o računovodstvu, Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja i Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja³⁵.

Konsolidirani financijski izvještaji trebaju biti izrađeni korištenjem jedinstvene računovodstvene politike za slične transakcije i događaje. Poželjno je da matica i podružnice ustroje jedinstveni kontni plan, kako bi na posebnim kontima evidentirali transakcije između matice i podružnica, i između samih podružnica. Postupak konsolidacije financijskih izvještaja matica treba voditi u posebnoj evidenciji radnih bilježaka za konsolidaciju, odvojenu od klasične računovodstvene evidencije. U toj evidenciji se vode podaci koji se odnose na međukompanijske transakcije.

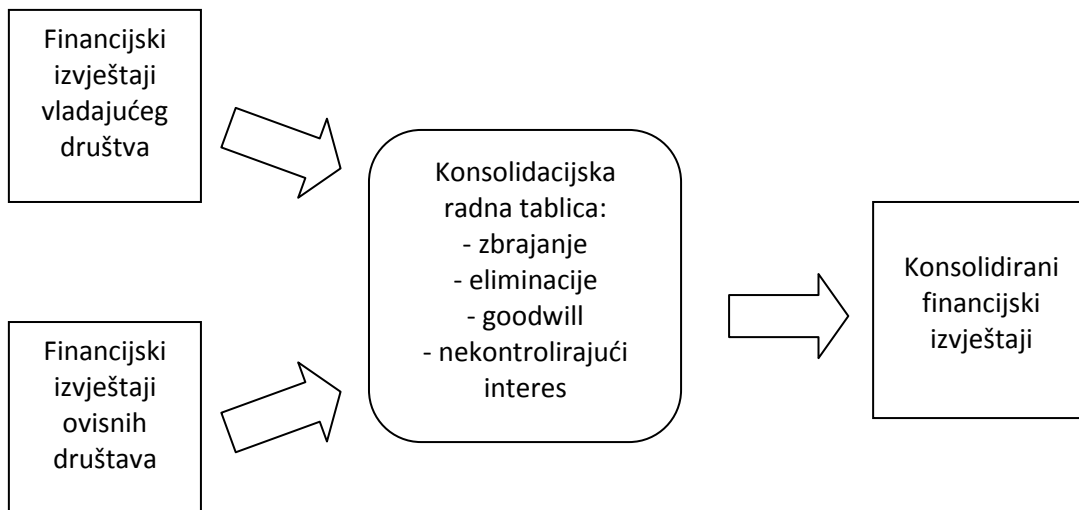
Postupak konsolidacije je spajanje financijskih izvještaja matice i svih njezinih ovisnih društava te se provode dva osnovna postupka dodavanje i zbrajanje. U postupku dodavanja zbrajaju se istovrsne stavke financijskih izvještaja matice i ovisnih društava. U postupku eliminacije eliminiraju se međusobne transakcije između društava unutar grupe. Konsolidirani

³⁴ www.poslovniforum.hr

³⁵ Pervan, I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.154

financijski izvještaji moraju odražavati samo učinke poslovnih događaja i transakcija koje su članovi grupe ostvarili izvana prema trećim osobama, stoga je bitna operacija eliminacije.

Slika 1.: Postupak izrade konsolidiranih financijskih izvještaja

Izvor: Pervan I., *Računovodstvo poslovnih spajanja*, RRiF Plus, Zagreb, 2012., str.141

Predmet eliminacijskih knjiženja su međukompanijska ulaganja, međukompanijska potraživanja i obveze i međukompanijski dobiti i gubici.

Međukompanijska ulaganja podrazumijeva ulaganja matice u vlasničke dionice ili udjele ovisnog društva, ali u širem smislu ona obuhvaća sva međusobna ulaganja u vlasničke dionice ili udjele između subjekata koji čine grupu.

Postupak konsolidacije sastoji se od tri faze: zbrajanje pozicija temeljnih financijskih izvještaja povezanih poduzeća, eliminiranje međusobnih transakcija povezanih poduzeća i iskazivanje manjinskog interesa.

Međukompanijska ulaganja odnosno ulaganje matice u dionice podružnice mora se eliminirati iz razloga što poduzeće u financijskim izvještajima ne može prikazati ulaganje u samo sebe. Zadržana dobit i zakonske rezerve matice biti će prikazane u konsolidiranom financijskom izvještaju, a zadržana dobit podružnice se ne prikazuje budući da predstavlja vlasnički udjel zadržan unutar grupe.

Eliminacija međukompanijskih potraživanja temelji se na činjenici da poduzeće ne može dugovati samo sebi. S točke grupe eliminiraju se međusobna potraživanja i obveze.

Svi dobiti i gubici odnosno prihodi i rashodi nastali prodajom zaliha, dugotrajne imovine ili drugim transakcijama između članova grupe ne uključuju se u konsolidirane financijske izvještaje i predmetom su eliminacijskih knjiženja u procesu konsolidacije financijskih izvještaja, budući da ti dobiti i gubici, s aspekta grupe, nisu ostvareni u transakcijama sa subjektima izvan konsolidacijske grupe i temelje se na činjenici da jedno poduzeće u svom financijskom izvještavanju ne priznaje prihode kada se zalihe kreću iz jednog pogona u drugi. Ako matica proda zalihe podružnici i ostvari iz te transakcije dobit, ta će se dobit potvrditi tek kada podružnica proda zalihu vanjskom subjektu.

Matica i podružnice koje čine grupu imaju vlastite poslovne knjige kao što su glavna knjiga, dnevnik i pomoćne knjige. Proces konsolidacije obavlja se u radnim bilješkama za konsolidaciju. U radnim bilješkama prikazuju se pozicije financijskih izvještaja matice i podružnica koji se konsolidiraju.

U slučaju kada poduzeće matica stekne više od 50% dionica s pravom glasa, a preostali dio drže dioničari podružnice, tada se dioničari podružnice nazivaju nekontrolirani ili manjinski dioničari. Njihovo potraživanje se naziva nekontrolirani interes ili manjinski udjel. Ti dioničari imaju potraživanja prema dobiti i neto imovini, te se njihova potraživanja prikazuju u konsolidiranoj bilanci. Njihov udio u neto dobiti podružnice odbija se od dobitaka koji su raspoloživi svim dioničarima iz konsolidiranog izvještaja o dobiti. Manjinski udjel je proporcionalan udjelu neto imovine podružnice.

5.1. Utjecaj računovodstvenih metoda poslovnih spajanja na konsolidaciju financijskih izvještaja

Utjecaj računovodstvenih metoda poslovnih spajanja na konsolidaciju financijskih izvještaja može se promatrati s dva aspekta, a to je utjecaj metoda na proces konsolidacije, i utjecaj metoda na konsolidirane financijske izvještaje. Računovodstvene metode poslovnih spajanja nemaju utjecaj na sam proces konsolidacije financijskih izvještaja, ali imaju utjecaj na konsolidirane financijske izvještaje³⁶.

³⁶ Gulin, D., Idžojić, I., i Novaković, Ž., *Konsolidacija financijskih izvještaja*, HZRI, Zagreb, 1999., str.22

Metoda kupnje i metoda udruživanja interesa ima različit utjecaj na zadržane dobitke i formirane zakonske rezerve i na procjenu imovine i obveza podružnice u konsolidiranom financijskom izvještaju.

Zadržani dobiti i rezerve primjenom metode kupnje čine sastavni dio glavnice, i ne može biti dio konsolidiranih financijskih izvještaja, već se iznos zadržane dobiti i rezerve eliminira. Po metodi udruživanja interesa zadržana dobit i rezerve uključuju se u konsolidirani financijski izvještaj.

Po metodi kupnje na datum poslovnog spajanja imovina i obveze procjenjuju se po fer vrijednosti. Ako nije izvršena procjena fer vrijednosti onda su u konsolidaciji financijskih izvještaja moguće revalorizacije i s tim povezana amortizacija. Po metodi kupnje može nastati razlika između fer tržišne vrijednosti i troška stjecanja, odnosno goodwill. Po metodi udruživanja interesa goodwill ne može nastati, jer se ne uspoređuje tržišna i fer vrijednost.

5.2. Revizija pri konsolidaciji financijskih izvještaja

Financijski izvještaji čine temeljni izvor informacija o poslovanju društva. Menadžment, ali i drugi korisnici pouzdaju se u njihovu objektivnost i točnost. Financijski izvještaji moraju biti pouzdani, te pružati pravovremene informacije korisnicima.

Revizija je postupak ispitivanja i ocjene financijskih izvještaja, podataka i metoda koje se primjenjuju pri sastavljanju financijskih izvještaja. Nakon izvršene revizije revizor daje ocjenu odnosno mišljenje koje može biti pozitivno ili modificirano. Modificirano mišljenje može biti mišljenje s rezervom, negativno ili suzdržano.

Revizija daje ocjenu realnosti i objektivnosti stanja imovine, kapitala, obveza i rezultata poslovanja iskazanih u financijskim izvještajima³⁷. Revizija omogućuje stručne, objektivne i vjerodostojne informacije koje su neophodne za daljnji razvoj, optimalno poslovanje i racionalno upravljanje društvom. Financijski izvještaji su nepotpuni i nepouzđani ukoliko nisu obuhvatili značajne podatke, pa takvi izvještaji pružaju netočne informacije.

³⁷ Gulin, D., Idžojić, I., i Novaković, Ž., *Konsolidacija financijskih izvještaja*, HZRI F, Zagreb, 1999., str.73

Zakonom o računovodstvu utvrđeni su obveznici, ciljevi, načela i rokovi sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja. Prema Zakonu o računovodstvu od 01. srpnja 2013. godine reviziji podliježu godišnja i konsolidirana godišnja financijska izvješća velikih i srednjih poduzetnika i poduzetnika čije su dionice uvrštene na organizirano tržište vrijednosnih papira. Isto tako prema istom Zakonu reviziji podliježu sva društva čiji odvojeni ili konsolidirani prihod prelazi 30.000.000,00 kuna³⁸.

5.3. Postupak konsolidacije bilance i računa dobiti i gubitka grupe Maistra

Grupa Maistra je hotelijerska grupa u Hrvatskoj i dio koncerna Adris grupe. Osnovna djelatnost je iznajmljivanje hotelskih soba i kampova, te pružanje usluga hrane i pića u turističke svrhe. Maistra d.d. osnovana je 2005. godine spajanjem Jadran-turista Rovinj d.d. i Anita d.d. Vrsar. Grupa se sastoji se od matice Maistra d.d. i ovisnog društva Slobodna Katarina d.o.o. Rovinj³⁹.

Maistra d.d. Rovinj kontrolirana je od društva Adria Resorts d.o.o. Rovinj, a krajnja matica je Adris grupa d.d. Rovinj. Dionice društva Maistra d.d. uvrštene su na tržište Zagrebačke burze.

5.3.1. Konsolidacija bilance grupe Maistra na datum 31.12.2012.

Tablica 6.: Radna tablica konsolidacije bilance Maistra. na datum 31.12.2012.

R.B.	Pozicija	Maistra d.d.	Slobodna Katarina d.o.o.	Eliminacija		Konsolidirano
				Duguje	Potražuje	
1	A) POTRAŽIVANJA ZA UPISANI A NEUPLAĆENI KAPITAL	0	0			0
2	B) DUGOTRAJNA IMOVINA	1.971.425.907	29.054.817			2.017.087.854
3	I. NEMATERIJALNA IMOVINA	4.643.349	0			39.003.349
4	1. Izdaci za razvoj	0	0			0
5	2. Koncesije, patenti, licencije, robne i uslužne marke, softver i ostala prava	4.635.189	0			4.635.189
6	3. Goodwill	0	0	34.360.000		34.360.000
7	4. Predujmovi za nematerijalnu imovine	0	0			
8	5. Nematerijalna imovina u pripremi	8.160	0			8.160
9	6. Ostala nematerijalna imovina	0	0			
10	II. MATERIJALNA IMOVINA	1.863.926.088	29.054.817			1.958.607.097
11	1. Zemljište	178.098.221	0			178.098.221
12	2. Građevinski objekti	1.318.338.893	0	65.685.979		1.384.024.872

³⁸ Zakon o reviziji Narodne novine 146/05

³⁹ www.zse.hr

13	3. Postrojenja i oprema	116.234.594	598.315	-152.765		116.680.144
14	4. Alati, pogonski inventar i transportna imovina	101.388.963	0	92.977		101.481.940
15	5. Biološka imovina	0	0			0
16	6. Predujmovi za materijalnu imovinu	35.633.821	0			35.633.821
17	7. Materijalna imovina u pripremi	55.673.527	1.945.342			57.618.869
18	8. Ostala materijalna imovina	9.697.619	16.373			9.713.992
19	9. Ulaganje u nekretnine	48.860.450	26.494.787			75.355.237
20	III. DUGOTRAJNA FINANCIJSKA IMOVINA	83.787.154	0			408.092
21	1. Udjeli (dionice) kod povezanih poduzetnika	83.398.062	0		83.379.062	19.000
22	2. Dani zajmovi povezanim poduzetnicima	0	0			0
23	3. Sudjelujući interesi (udjeli)	0	0			0
24	4. Zajmovi dani poduzetnicima u kojima postoje sudjelujući interesi	0	0			0
25	5. Ulaganja u vrijednosne papire	0	0			0
26	6. Dani zajmovi, depoziti i slično	389.092	0			389.092
27	7. Ostala dugotrajna financijska imovina	0	0			0
28	8. Ulaganja koja se obračunavaju metodom udjela	0	0			0
29	IV. POTRAŽIVANJA	0	0			0
30	1. Potraživanja od povezanih poduzetnika	0	0			0
31	2. Potraživanja po osnovi prodaje na kredit	0	0			0
32	3. Ostala potraživanja	0	0			0
33	V. ODGOĐENA POREZNA IMOVINA	19.069.316	0			19.069.316
34	C) KRATKOTRAJNA IMOVINA	42.324.861	2.151.089			42.318.166
35	I. ZALIHE (036 do 042)	3.862.159	0			3.862.158
36	1. Sirovine i materijal	3.763.616	0			3.763.616
37	2. Proizvodnja u tijeku	0	0			0
38	3. Gotovi proizvodi	0	0			0
39	4. Trgovačka roba	96.205	0			96.205
40	5. Predujmovi za zalihe	200	0			200
41	6. Dugotrajna imovina namijenjena prodaji	2.138	0			2.138
42	7. Biološka imovina	0	0			0
43	II. POTRAŽIVANJA (044 do 049)	32.467.797	2.135.812			32.445.826
44	1. Potraživanja od povezanih poduzetnika	1.571.398	2.117.827	-2.157.782		1.531.443
45	2. Potraživanja od kupaca	11.562.611	0			11.562.611
46	3. Potraživanja od sudjelujućih poduzetnika	0	0			0
47	4. Potraživanja od zaposlenika i članova poduzetnika	183.763	0			183.763
48	5. Potraživanja od države i drugih institucija	17.423.552	17.898			17.441.450
49	6. Ostala potraživanja	1.726.473	87			1.726.560
50	III. KRATKOTRAJNA FINANCIJSKA IMOVINA	1.877.077	0			1.877.077
51	1. Udjeli (dionice) kod povezanih poduzetnika	0	0			0
52	2. Dani zajmovi povezanim poduzetnicima	0	0			0
53	3. Sudjelujući interesi (udjeli)	0	0			0
54	4. Zajmovi dani poduzetnicima u kojima postoje sudjelujući interesi	0	0			0
55	5. Ulaganja u vrijednosne papire	1.851.560	0			1.851.560
56	6. Dani zajmovi, depoziti i slično	25.517	0			25.517
57	7. Ostala financijska imovina	0	0			0

58	IV. NOVAC U BANC I BLAGAJNI	4.117.828	15.277			4.133.105
59	D) PLAĆENI TROŠKOVI BUDUĆEG RAZDOBLJA I OBRAČUNATI PRIHODI	2.426.478	0			2.426.478
60	E) UKUPNO AKTIVA	2.016.177.246	31.205.906			2.061.832.498
61	F) IZVANBILANČNI ZAPISI	0	0			0
62	A) KAPITAL I REZERVE	959.047.890	31.156.607			993.674.411
63	I. TEMELJNI (UPISANI) KAPITAL	1.164.040.520	28.075.000	28.075.000		1.164.040.520
64	II. KAPITALNE REZERVE	0	0			0
65	III. REZERVE IZ DOBITI)	17.461.484	525.888	525.888		17.461.484
66	1. Zakonske rezerve	1.021.873	0			1.021.873
67	2. Rezerve za vlastite dionice	0	0			0
68	3. Vlastite dionice i udjeli (odbitna stavka)	0	0			0
69	4. Statutarne rezerve	2.228.631	0			2.228.631
70	5. Ostale rezerve	14.210.980	0			14.210.980
71	IV. REVALORIZACIJSKE REZERVE	0			36.150.000	36.150.000
72	V. ZADRŽANA DOBIT ILI PRENESENI GUBITAK	-277.590.235	0			-279.536.687
73	1. Zadržana dobit	0	957.960	957.960		0
74	2. Preneseni gubitak	277.590.235		1.946.452		279.536.687
75	VI. DOBIT ILI GUBITAK POSLOVNE GODINE	55.136.121	1.597.759			55.559.094
76	1. Dobit poslovne godine	55.136.121	1.597.759	1.174.786		55.559.094
77	2. Gubitak poslovne godine	0	0			0
78	VII. MANJINSKI INTERES	0	0			0
79	B) REZERVIRANJA	72.764.028	0			72.764.028
80	1. Rezerviranja za mirovine, otpremnine i slične obveze	9.297.369	0			9.297.369
81	2. Rezerviranja za porezne obveze	0	0			0
82	3. Druga rezerviranja	63.466.659	0			63.466.659
83	C) DUGOROČNE OBVEZE	7.217.101	0			20.354.316
84	1. Obveze prema povezanim poduzetnicima	0	0			0
85	2. Obveze za zajmove, depozite i slično	0	0			0
86	3. Obveze prema bankama i drugim financijskim institucijama	7.217.101	0			7.217.101
87	4. Obveze za predujmove	0	0			0
88	5. Obveze prema dobavljačima	0	0			0
89	6. Obveze po vrijednosnim papirima	0	0			0
90	7. Obveze prema poduzetnicima u kojima postoje sudjelujući interesi	0	0			0
91	8. Ostale dugoročne obveze	0	0			0
92	9. Odgođena porezna obveza	0	0		13.137.215	13.137.215
93	D) KRATKOROČNE OBVEZE	961.681.260	49.299			959.572.776
94	1. Obveze prema povezanim poduzetnicima	892.218.411	39.955	2.157.782		890.100.583
95	2. Obveze za zajmove, depozite i slično	0	0			0
96	3. Obveze prema bankama i drugim financijskim institucijama	1.871.426	0			1.871.426
97	4. Obveze za predujmove	6.022.132	0			6.022.132
98	5. Obveze prema dobavljačima	32.982.762	8.454			32.991.216
99	6. Obveze po vrijednosnim papirima	0	0			0
100	7. Obveze prema poduzetnicima u kojima postoje sudjelujući interesi	0	0			0
101	8. Obveze prema zaposlenicima	16.900.194	0			16.900.194
102	9. Obveze za poreze, doprinose i slična davanja	11.626.874	890			11.627.764
103	10. Obveze s osnove udjela u	0	0			0

	rezultatu					
104	11. Obveze po osnovi dugotrajne imovine namijenjene prodaji	0	0			0
105	12. Ostale kratkoročne obveze	59.461	0			59.461
106	E) ODGOĐENO PLAĆANJE TROŠKOVA I PRIHOD BUDUĆEGA RAZDOBLJA	15.466.967	0			15.466.967
107	F) UKUPNO – PASIVA	2.016.177.246	31.205.906	132.666.278	132.666.278	2.061.832.498
108	G) IZVANBILANČNI ZAPISI	0				

Izvor: vlastita izrada prema dostupnim podacima sa www.zse.hr i www.fina.hr

Tablica 6. prikazuje radnu tablicu konsolidacije bilance grupe Maistra na datum 31.12.2012. Konsolidacija je napravljena na osnovu pojedinačnih bilanci matice Maistra d.d. i ovisnog društva Sveta Katarina d.o.o. Konsolidirana bilanca je rezultat zbroja pojedinačnih bilanci umanjenih za eliminacijska knjiženja koja se odnose na poslovne promjene unutar grupe. Bitno je navesti da je matica Maistra d.d. pod kontrolom Adris grupe d.d. no budući da dionice Maistra d.d. kotiraju na Zagrebačkoj burzi, konsolidiranu bilancu treba javno objaviti.

Tablica 7.: Konsolidirana bilanca grupe Maistra na 31.12.2012.

R.B.	Pozicija	Prethodna godina	Tekuća godina
1	A) POTRAŽIVANJA ZA UPISANI A NEUPLAĆENI KAPITAL		
2	B) DUGOTRAJNA IMOVINA	2.068.604.967	2.017.087.854
3	I. NEMATERIJALNA IMOVINA	39.868.965	39.003.349
4	1. Izdaci za razvoj		
5	2. Koncesije, patenti, licencije, robne i uslužne marke, softver i ostala prava	5.500.805	4.635.189
6	3. Goodwill	34.360.000	34.360.000
7	4. Predujmovi za nematerijalnu imovinu		
8	5. Nematerijalna imovina u pripremi	8.160	8.160
9	6. Ostala nematerijalna imovina		
10	II. MATERIJALNA IMOVINA	2.012.381.287	1.958.607.097
11	1. Zemljište	182.242.136	178.098.221
12	2. Građevinski objekti	1.472.497.650	1.384.024.872
13	3. Postrojenja i oprema	133.225.960	116.680.144
14	4. Alati, pogonski inventar i transportna imovina	115.956.006	101.481.940
15	5. Biološka imovina		
16	6. Predujmovi za materijalnu imovinu	4.520.447	35.633.821
17	7. Materijalna imovina u pripremi	43.856.129	57.618.869
18	8. Ostala materijalna imovina	10.206.682	9.713.992
19	9. Ulaganje u nekretnine	49.876.277	75.355.237
20	III. DUGOTRAJNA FINANCIJSKA IMOVINA	408.092	408.092
21	1. Udjeli (dionice) kod povezanih poduzetnika	19.000	19.000
22	2. Dani zajmovi povezanim poduzetnicima		
23	3. Sudjelujući interesi (udjeli)		
24	4. Zajmovi dani poduzetnicima u kojima postoje sudjelujući interesi		
25	5. Ulaganja u vrijednosne papire		

26	6. Dani zajmovi, depoziti i slično	389.092	389.092
27	7. Ostala dugotrajna financijska imovina		
28	8. Ulaganja koja se obračunavaju metodom udjela		
29	IV. POTRAŽIVANJA		
30	1. Potraživanja od povezanih poduzetnika		
31	2. Potraživanja po osnovi prodaje na kredit		
32	3. Ostala potraživanja		
33	V. ODGOĐENA POREZNA IMOVINA	15.946.623	19.069.316
34	C) KRATKOTRAJNA IMOVINA	38.116.317	42.318.166
35	I. ZALIHE (036 do 042)	3.887.017	3.862.158
36	1. Sirovine i materijal	3.762.396	3.763.616
37	2. Proizvodnja u tijeku		
38	3. Gotovi proizvodi		
39	4. Trgovačka roba	122.484	96.205
40	5. Predumovi za zalihe		200
41	6. Dugotrajna imovina namijenjena prodaji	2.137	2.138
42	7. Biološka imovina		
43	II. POTRAŽIVANJA (044 do 049)	27.213.055	32.445.826
44	1. Potraživanja od povezanih poduzetnika	1.130.236	1.531.443
45	2. Potraživanja od kupaca	18.285.728	11.562.611
46	3. Potraživanja od sudjelujućih poduzetnika		
47	4. Potraživanja od zaposlenika i članova poduzetnika	200.629	183.763
48	5. Potraživanja od države i drugih institucija	5.967.469	17.441.450
49	6. Ostala potraživanja	1.628.993	1.726.560
50	III. KRATKOTRAJNA FINANCIJSKA IMOVINA	2.724.069	1.877.077
51	1. Udjeli (dionice) kod povezanih poduzetnika		
52	2. Dani zajmovi povezanim poduzetnicima		
53	3. Sudjelujući interesi (udjeli)		
54	4. Zajmovi dani poduzetnicima u kojima postoje sudjelujući interesi		
55	5. Ulaganja u vrijednosne papire	2.348.552	1.851.560
56	6. Dani zajmovi, depoziti i slično	375.517	25.517
57	7. Ostala financijska imovina		
58	IV. NOVAC U BANC I BLAGAJNI	4.292.176	4.133.105
59	D) PLAĆENI TROŠKOVI BUDUĆEG RAZDOBLJA I OBRAČUNATI PRIHODI	2.664.553	2.426.478
60	E) UKUPNO AKTIVA	2.109.385.837	2.061.832.498
61	F) IZVANBILANČNI ZAPISI		0
62	A) KAPITAL I REZERVE	938.115.317	993.674.411
63	I. TEMELJNI (UPISANI) KAPITAL	1.164.040.520	1.164.040.520
64	II. KAPITALNE REZERVE		
65	III. REZERVE IZ DOBITI)	17.461.484	17.461.484
66	1. Zakonske rezerve	1.021.873	1.021.873
67	2. Rezerve za vlastite dionice		
68	3. Vlastite dionice i udjeli (odbitna stavka)		
69	4. Statutarne rezerve	2.228.631	2.228.631
70	5. Ostale rezerve	14.210.980	14.210.980
71	IV. REVALORIZACIJSKE REZERVE	36.150.000	36.150.000
72	V. ZADRŽANA DOBIT ILI PRENESENI GUBITAK	-271.925.186	-279.536.687
73	1. Zadržana dobit		
74	2. Preneseni gubitak	271.925.186	279.536.687
75	VI. DOBIT ILI GUBITAK POSLOVNE GODINE	-7.611.501	55.559.094
76	1. Dobit poslovne godine		55.559.094

77	2. Gubitak poslovne godine	7.611.501	
78	VII. MANJINSKI INTERES		
79	B) REZERVIRANJA	67.536.349	72.764.028
80	1. Rezerviranja za mirovine, otpremnine i slične obveze	2.852.850	9.297.369
81	2. Rezerviranja za porezne obveze		
82	3. Druga rezerviranja	64.683.499	63.466.659
83	C) DUGOROČNE OBVEZE	22.389.319	20.354.316
84	1. Obveze prema povezanim poduzetnicima		
85	2. Obveze za zajmove, depozite i slično		
86	3. Obveze prema bankama i drugim financijskim institucijama	8.958.408	7.217.101
87	4. Obveze za predujmove		
88	5. Obveze prema dobavljačima		
89	6. Obveze po vrijednosnim papirima		
90	7. Obveze prema poduzetnicima u kojima postoje sudjelujući interesi		
91	8. Ostale dugoročne obveze		
92	9. Odgođena porezna obveza	13.430.911	13.137.215
93	D) KRATKOROČNE OBVEZE	1.070.799.534	959.572.776
94	1. Obveze prema povezanim poduzetnicima	1.018.635.980	890.100.583
95	2. Obveze za zajmove, depozite i slično		
96	3. Obveze prema bankama i drugim financijskim institucijama	1.239.521	1.871.426
97	4. Obveze za predujmove	5.647.572	6.022.132
98	5. Obveze prema dobavljačima	15.973.953	32.991.216
99	6. Obveze po vrijednosnim papirima		
100	7. Obveze prema poduzetnicima u kojima postoje sudjelujući interesi		
101	8. Obveze prema zaposlenicima	17.709.378	16.900.194
102	9. Obveze za poreze, doprinose i slična davanja	11.294.198	11.627.764
103	10. Obveze s osnove udjela u rezultatu		
104	11. Obveze po osnovi dugotrajne imovine namijenjene prodaji		
105	12. Ostale kratkoročne obveze	298.932	59.461
106	E) ODGOĐENO PLAĆANJE TROŠKOVA I PRIHOD BUDUĆEGA RAZDOBLJA	10.725.318	15.466.967
107	F) UKUPNO – PASIVA	2.109.565.837	2.061.832.498
108	G) IZVANBILANČNI ZAPISI		

Izvor: www.zse.hr

Nakon prevedenog postupka konsolidacije bilance Tablica 7 prikazuje konsolidiranu bilancu grupe Maistra na datum 31.12.2012.

5.3.2. Konsolidacija računa dobiti i gubitka grupe Maistra na datum 31.12.2012.

Tablica 8.: Radna tablica konsolidacije računa dobiti i gubitka Maistra grupe na 31.12.2012.

R.B.	Naziv pozicije	Maistra d.d.	Slobodna Katarina d.o.o.	Eliminacija		Konsolidirano Maistra grupa
				Duguje	Potražuje	
1	I. POSLOVNI PRIHODI	688.582.131	3.458.202			688.145.741
2	1. Prihodi od prodaje	643.990.432	3.455.490	3.455.490		643.990.432
3	2. Ostali poslovni prihodi	44.591.699	2.712	439.102		44.155.309
4	II. POSLOVNI RASHODI	595.022.026	1.859.985			594.455.901
5	1. Promj.vrijedn. zaliha proizv. u	0	0			0

	tijeku i gotovih proizvoda				
6	2. Materijalni troškovi	194.333.611			193.964.734
7	a) Troškovi sirovina i materijala	103.782.069	486.215	486.209	103.782.075
8	b) Troškovi prodane robe	1.868.439		0	1.868.439
9	c) Ostali vanjski troškovi	88.683.103	96.630	465.513	88.314.220
10	3. Troškovi osoblja	141.095.084	460.263	460.263	141.095.084
11	a) Neto plaće i nadnice	85.799.777	0		85.799.777
12	b) Troškovi poreza i dopr.iz plaća	36.691.750	0		36.691.750
13	c) Doprinosi na plaće	18.603.557	0		18.603.557
14	4. Amortizacija	121.246.784	812.035		1.468.482
15	5. Ostali troškovi	80.556.790	2.842	2.482.607	78.077.025
16	6. Vrijednosno usklađivanje	2.313.286	0		2.313.286
17	a) dugotrajne imovine (osim financijske imovine)	0	0		0
18	b) kratkotrajne imovine (osim financijske imovine)	2.313.286	0		2.313.286
19	7. Rezerviranja	34.500.000	0		34.500.000
20	8. Ostali poslovni rashodi	20.976.471	2.000		20.978.471
21	III. FINANCIJSKI PRIHODI	4.670.020	238		4.670.258
22	1. Kamate, tečajne razlike, dividende i slični prihodi iz odnosa s povezanim poduzetnicima	0	0		0
23	2. Kamate, teč.razl., dividende, slični prihodi iz odnosa s nepovezanim poduzetnicima i drugim osobama	4.670.020	238		4.670.258
24	3. Dio prihoda od pridruženih poduzetnika i sudjelujućih interesa	0	0		0
25	4. Nerealizirani dobiti (prihodi) od financijske imovine	0	0		0
26	5. Ostali financijski prihodi	0			0
27	IV. FINANCIJSKI RASHODI	46.216.698	696		46.217.394
28	1. Kamate, tečajne razlike i drugi rashodi s povezanim poduzetnicima	41.807.096			41.807.096
29	2. Kamate, tečajne razlike i drugi rashodi iz odnosa s nepovezanim poduzetnicima i drugim osobama	3.701.690	696		3.702.386
30	3. Nerealizirani gubici (rashodi) od financijske imovine	707.912	0		707.912
31	4. Ostali financijski rashodi	0	0		0
32	V. UDIJ U DOBITI OD PRIDRUŽENIH PODUZETNIKA	0	0		0
33	VI. UDIJ U GUBITKU OD PRIDRUŽENIH PODUZETNIKA	0	0		0
34	VII. IZVANREDNI - OSTALI PRIHODI	0	0		0
35	VIII. IZVANREDNI - OSTALI RASHODI	0	0		0
36	IX. UKUPNI PRIHODI	693.252.151	3.458.440	3.894.592	692.815.999
37	X. UKUPNI RASHODI	641.238.724	1.860.681	2.426.110	640.673.295
38	XI. DOBIT ILI GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA	52.013.427	1.597.759	1.468.482	52.142.704
39	1. Dobit prije oporezivanja	52.013.427	1.597.759	1.468.482	52.142.704
40	2. Gubitak prije oporezivanja	0	0		0
41	XII. POREZ NA DOBIT	-3.122.694	0	293.696	-3.416.390
42	XIII. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA	55.136.121	1.597.759	1.174.786	55.559.094
43	1. Dobit razdoblja	55.136.121	1.597.759	1.174.786	55.559.094
44	2. Gubitak razdoblja	0	0		0

Izvor: vlastita izrada prema podacima dostupnim na www.zse.hr i www.fina.hr

Tablica 8. prikazuje radnu tablicu konsolidacije računa dobiti i gubitka Maistra grupe na datum 31.12.2012. Konsolidacija je napravljena na osnovu pojedinačnih izvještaja matice i grupe, te je izvršena eliminacija prihoda i rashoda koji su nastali na osnovnu međusobnih transakcija matice i ovisnog društva. Za konsolidirani račun dobiti i gubitka vrijedi da se priznaju samo oni prihodi koji su nastali iz poslovanja prema trećima. Iz gornjeg računa dobiti i gubitka, vidljivo je da je ukupan prihod od prodaje društvo Slobodna Katarina d.o.o. ostvarilo samo kroz poslovanje s maticom, pa se dobit ovisnog društva mora eliminirati iz ukupne dobiti grupe.

Uz konsolidirane financijske izvještaje veliku važnost imaju i bilješke koje daju dodatna pojašnjenja o osnovnim računovodstvenim politikama, eliminacijskim knjiženjima promjena koje su se desile unutar grupe, a nisu vidljive iz financijskih izvještaja, te pojašnjenja ostalih transakcija koje su važne za korisnike financijskih izvještaja.

Tablica 9.: Konsolidirani račun dobiti i gubitka Maistra grupe na 31.12.2012.

R.B.	Naziv pozicije	Prethodna godina	Tekuća godina
1	I. POSLOVNI PRIHODI	598.807.790	688.145.741
2	1. Prihodi od prodaje	581.084.068	643.990.432
3	2. Ostali poslovni prihodi	17.723.722	44.155.309
4	II. POSLOVNI RASHODI	553.570.250	594.455.901
5	1. Promj.vrijedn. zaliha proizv. u tijeku i gotovih proizvoda		0
6	2. Materijalni troškovi	195.911.351	193.964.734
7	a) Troškovi sirovina i materijala	104.531.442	103.782.075
8	b) Troškovi prodane robe	1.717.936	1.868.439
9	c) Ostali vanjski troškovi	89.661.973	88.314.220
10	3. Troškovi osoblja	140.849.591	141.095.084
11	a) Neto plaće i nadnice	85.717.847	85.799.777
12	b) Troškovi poreza i dopr.iz plaća	34.854.707	36.691.750
13	c) Doprinosi na plaće	20.277.037	18.603.557
14	4. Amortizacija	117.922.581	123.527.301
15	5. Ostali troškovi	72.659.403	78.077.025
16	6. Vrijednosno usklađivanje	3.520.305	2.313.286
17	a) dugotrajne imovine (osim financijske imovine)		
18	b) kratkotrajne imovine (osim financijske imovine)	3.520.305	2.313.286
19	7. Rezerviranja	6.533.111	34.500.000
20	8. Ostali poslovni rashodi	16.173.908	20.978.471
21	III. FINANCIJSKI PRIHODI	4.936.835	4.670.258
22	1. Kamate, tečajne razlike, dividende i slični prihodi iz odnosa s povezanim poduzetnicima	0	
23	2. Kamate, teč.razl., dividende, slični prihodi iz odnosa snepovezanim poduzetnicima i drugim osobama	4.936.835	4.670.258
24	3. Dio prihoda od pridruženih poduzetnika i sudjelujućih interesa		
25	4. Nerealizirani dobiti (prihodi) od financijske imovine		
26	5. Ostali financijski prihodi		
27	IV. FINANCIJSKI RASHODI	59.762.343	46.217.394

28	1. Kamate, tečajne razlike i drugi rashodi s povezanim poduzetnicima	56.003.941	41.807.096
29	2. Kamate, tečajne razlike i drugi rashodi iz odnosa s nepovezanim poduzetnicima i drugim osobama	3.635.372	3.702.386
30	3. Nerealizirani gubici (rashodi) od financijske imovine	123.030	707.912
31	4. Ostali financijski rashodi		
32	V. UDIO U DOBITI OD PRIDRUŽENIH PODUZETNIKA		
33	VI. UDIO U GUBITKU OD PRIDRUŽENIH PODUZETNIKA		
34	VII. IZVANREDNI - OSTALI PRIHODI		
35	VIII. IZVANREDNI - OSTALI RASHODI		
36	IX. UKUPNI PRIHODI	603.744.625	692.815.999
37	X. UKUPNI RASHODI	613.332.593	640.673.295
38	XI. DOBIT ILI GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA	-9.587.968	52.142.704
39	1. Dobit prije oporezivanja	0	52.142.704
40	2. Gubitak prije oporezivanja	9.587.968	0
41	XII. POREZ NA DOBIT	-1.976.467	-3.416.390
42	XIII. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA	-7.611.501	55.559.094
43	1. Dobit razdoblja	0	55.559.094
44	2. Gubitak razdoblja	7.611.501	0

Izvor: www.zse.hr

Nakon provedenog postupka konsolidacije računa dobiti i gubitka, Tablica 9 prikazuje konsolidirani račun dobiti i gubitka grupe Maistra.

6. Zaključak

Kroz poslovna spajanja kompanije postižu brži ulazak na tržište i preuzimaju već uhodani poslovni sustav. Poslovna spajanja imaju brojne prednosti, ali isto tako imaju i nedostatke od kojih su najznačajniji antimonopolski zakoni, nekompatibilnost menadžmenta poduzeća koja se spajaju, različite organizacijske kulture i složenost ustroja. Da li će poduzeće krenut u poslovno spajanje ovisi o analizi i projekciji budućih poslovanja.

Računovodstvo poslovnog spajanja dolazi na samom kraju procesa spajanja, međutim ono je veoma bitno iz razloga što financijski izvještaji daju uvid u uspješnost poslovnog spajanja, a tijekom samog procesa ima važnost da se na osnovu financijskih izvještaja, računovodstvenih standarda, i plaćanja različitih oblika poreza optimalno strukturira vrsta i ciljevi poslovnog spajanja.

Računovodstveni obračun poslovnih spajanja ovisi o menadžerskim odlukama i izvršenim procjenama pri vrednovanju poslovnog spajanja. Za uspješno poslovno spajanje svakako je bitna temeljita i objektivna analiza ciljanih poduzeća, kao i objektivni i realni ciljevi koji se mogu ostvariti raznim poslovnim kombinacijama.

Prikaz uspješnosti poslovanja za poduzeća se nalazi u temeljnim financijskim izvještajima, a za grupu i povezana poduzeća u konsolidiranim financijskim izvještajima. Bitno je da poduzeća i matice vode istu računovodstvenu politiku i da su izvještaji koji se konsolidiraju sastavljeni na isti dan i da se odnose za isto razdoblje. Međutim pored konsolidiranih financijskih izvještaja grupe, uvijek je poželjno analizirati i pojedinačne izvještaje matice i ovisnih društava, o kojima ovisi točnost i realnost konsolidiranih financijskih izvještaja. Financijski izvještaji moraju korisnicima pružati pravovremene i pouzdane informacije o financijskom položaju, rezultatu poslovanja i promjenama u financijskom položaju grupe, te im olakšati analizu podataka, posebno ukoliko su se predviđanja razlikovala od ostvarenih rezultata.

Popis literature

Knjige:

1. GULIN, D. i PERČEVIĆ, H. (2013) *Financijsko računovodstvo – izabrane teme*. Zagreb: HZRiF.
2. GULIN, D., IDŽOJTIĆ, I. i NOVAKOVIĆ Ž. (1999) *Konsolidacija financijskih izvještaja*. Zagreb: HZRiF.
3. HARDING, D. i ROVIT, S. (2008) *Preuzimanje i spajanje poduzeća*. Zagreb: Masmedia.
4. PERVAN, I. (2012) *Računovodstvo poslovnih spajanja*. Zagreb: RRiF Plus.
5. VAN GREUNING, H. (2006) *Međunarodni standardi financijskog izvješćivanja, praktični vodič*. Zagreb: Mate.

Članci:

1. GULIN, D. (1998) Sastavljanje konsolidiranih financijskih izvještaja – primjena MRS-a 27. stručni članak, *Računovodstvo i financije* (5) str.3-21
2. GUZIĆ, Š. (2014) Konsolidacija financijskih izvještaja. *RRiF* (6/14) str.46-60
3. IDŽOJTIĆ, I. (1998) Računovodstveni i porezni aspekt poslovnih spajanja i ulaganja. *Računovodstvo i financije* (6) str.20-23
4. PERVAN, I. i PEKO B. (2009) Računovodstvo povezivanja, pripajanja, spajanja i podjele društava kapitala. *RRiF* (7/09) str.54-62
5. DRUŽIĆ, A.(1999) Spajanja i preuzimanja (Mergers & Aquisition) kao dio poslovne strategije. *Ekonomski pregled*, 50 (9) 1000-1018
6. RUPČIĆ,N. (2003) Trendovi spajanja i preuzimanja u svjetskom poslovnom sustavu. *Ekonomska istraživanja*, 16 (2) 94-104

Ostali izvori:

1. Lukić, Z., *Europske dražbe spajanja i preuzimanja*, magistarski rad, Zagreb 2011
2. *Međunarodni standardi poslovnog izvještavanja*
3. www.fina.hr
4. www.maistra.hr
5. www.nn.hr
6. www.poslovni.hr
7. www.zse.hr

Popis tablica

Tablica 1:	Valovi transakcija SiP	4
Tablica 2:	Pozitivan goodwill	14
Tablica 3:	Negativan goodwill	15
Tablica 4:	Klasifikacija ulaganja pri izradi konsolidiranih i individualnih financijskih izvještaja	18
Tablica 5:	Obveznici konsolidacije prema ZOR-u, HSFI-jima i MSFI-jima	19
Tablica 6:	Radna tablica konsolidacije bilance Maistra na datum 31.12.2012	27
Tablica 7:	Konsolidirana bilanca grupe Maistra na 31.12.2012	30
Tablica 8:	Radna tablica konsolidacije računa dobiti i gubitka Maistra na 31.12.2012	32
Tablica 9:	Konsolidirani račun dobiti i gubitka Maistra grupe na 31.12.2012	34

Popis slika

Slika 1: Postupak izrade konsolidiranih financijskih izvještaja

24

Sažetak

U ovom radu obrađena je tema poslovnih spajanja s naglaskom na računovodstvo poslovnih spajanja i konsolidaciju financijskih izvještaja. Poslovnim spajanjima poduzeća postižu rast, te imaju brži ulazak na nova tržišta. Uz objašnjenje općih pojmova poslovnih spajanja, spomenute su i vrste poslovnih spajanja, te su obrađena poslovna spajanja u Hrvatskoj prema Zakonu o trgovačkim društvima.

Goodwill je neizostavan dio svakog poslovnog spajanja jer nastaje kao posljedica razlike između plaćene naknade i fer vrijednosti neto imovine poduzeća. Stoga goodwill može biti pozitivan i negativan. Na prikaz goodwilla, i njegovo praćenje nakon spajanja utječu računovodstveni standardi koje poduzeće koristi, odnosno da li je poduzeće obvezno koristiti MSFI ili HSFI.

Na kraju rada prikazana je konsolidacija bilance i računa dobiti i gubitka za Maistra grupu na datum 31.12.2012. Konsolidacija je napravljena na osnovu financijskih izvještaja poduzeća matice Maistra d.d. i ovisnog društva Slobodna Katarina d.o.o. koji su bili za javnu objavu.

Summary

This work covers the topic of business merging with emphasis on accounting and consolidation of financial reports. With merging companies achieve better growth and fast entering on new markets. With an explanation of the general terms of business mergers, in this work are also named types of business mergers and mergers in Croatia according to Croatian Companies Acts.

The Goodwill is an essential part of any business merger due its consequence of differences between the consideration transferred and the fair value of the company. Therefore, Goodwill can be positive or negative. If goodwill is negative then it is called badwill. Representation of goodwill, and its follow-up after the merger, effect on accounting standards used by the company, or whether the company is obliged to use IFRS or CFRS.

End of the work shows the consolidation of the balance sheet and profit and loss account for Maistra group on the date 31th December 2012. Consolidation has been made on the basis of the financial statements of parent Company Maistra and subsidiary Slobodna Katarina d.o.o., which were intended for publication.